

Izveštaj

Rezultati monitoringa poštovanja Kodeksa novinara Srbije i Smernica za primenu Kodeksa novinara Srbije u onlajn okruženju na informativnim portalima u Srbiji

Uvod

Predmet posmatranja i praćenja, u periodu od 01.04.2020. do 30.06.2020. godine, bilo je šest onlajn portala, sa najvećom posećenošću u Republici Srbiji. Predmet istraživanja bili su informativni portali (SrbijaDanas, Telegraf, Espresso, B92, Mondo, 021), a istraživanje je fokusirano na format vesti, dok komentari na platformi nisu bili predmet analize. Portale su pratile dve istraživačice: Anđela Išić, diplomirani novinar i Aleksandra Grigorov, MA komunikologije, dok je generalna sekretarka Saveta za štampu Gordana Novaković, bila rukovodilac istraživanja.

Praćene su vesti objavljene na portalima u periodu od 08:00h do 20:00h svakog dana, uključujući vikende i praznike i beleženo je nepoštovanje Kodeksa novinara Srbije i Smernica za primenu Kodeksa novinara Srbije u onlajn okruženju. Izdvajane su vesti za koje je istraživački tim utvrdio da nesporno predstavljaju povredu Kodeksa i Smernica, uz objašnjenje koji član Kodeksa ili Smernica je povređen.

Predmet monitoringa bile su sledeće rubrike:

Srbija Danas	Telegraf	B92	Espresso	Mondo	021
Hronika Društvo VIP	Hronika Politika Korona i Jetset	Hronika Politika Koronavirus Život/Superžena	Hronika Politika Koronavirus Showbiz	Hronika Politika Korona Životi poznatih	Info (Politika/Hronika) kovid-19 Poznati

Istraživački tim je monitoring obavljao na sledeći način:

Aleksandra Grigorov MA komunikologije	Espresso, Mondo, 021
Andela Išić dipl. novinar	Telegraf, Srbija danas, B92

1. Portale Telegraf, Srbija danas i B92 je u toku aprila 2020. Pratila dr Smiljana Milinkov, docentkinja Filozofskog fakulteta u Novom Sadu

Pregled zabeleženih vesti i povreda:

Naziv medija	Srbija Danas	Telegraf	Espresso	B92	Mondo	021	UKUPNO
Broj vesti s registrovanim povredama	606	490	332	67	35	34	1564
Ukupan broj povreda	1268	856	495	116	56	38	2829

Tokom monitoringa primene Kodeksa novinara Srbije i Smernica za primenu Kodeksa u onlajn okruženju, koji je trajao tokom aprila, maja i juna meseca 2020. godine, ukupno je zabeleženo 1564 tekstova u kojima je došlo do povrede profesionalnih standarda na portalima Srbija danas, Telegraf, B92, Espresso, Mondo i 021. S obzirom na to da je često višestruko kršenje Kodeksa u jednoj vesti, ukupan broj povreda je skoro duplo veći – zabeleženo je 2829 prekršaja pojedinačnih članova Kodeksa novinara Srbije.

Uzevši u obzir objedinjene rezultate, može se zaključiti da su tri „najproblematičnija poglavlja“:

- **Poglavlje I o istinitosti izveštavanja**, gde novinar/ka bira izjave u kojima se prenose pretpostavke i nagađanja ili kreira delove teksta u kojima navodi optužbe ili glasine, poistovećuje činjenice i komentare, dopušta samo jednoj strani da pojasni i zauzme svoje stavove i time narušava objektivnost i celovitost izveštavanja.

-**Poglavlje VII o privatnosti, dostojanstvu i integritetu osoba** o kojima se izveštava

- **Poglavlje IV o novinarskoj odgovornosti** .

Nešto manje zabeleženih povreda odnosi se na **Poglavlje V - novinarska pažnja** (pristrasnost, diskriminacija po bilo kom osnovu, seksizmi, šovinizmi, kolokvijalno nazivanje društvenih

grupa, povezivanje statusa i društvenog položaja osumnjičenih i žrtvi sa prirodom prekršaja ili zločina...), a najmanje u **Poglavlju VI- odnos prema izvorima informacija i IX – poštovanje autorstva**. Prilikom povređivanja **Poglavlja II nezavisnost novinara od pritisaka** to je najčešće činjeno neusklađenim naslovima s telom teksta (stav 2), a uz **buđenje neopravdanih nada ili unošenje straha u svrhu kreiranja atraktivnog teksta/ naslova (stav 8, Poglavlje VI)** koji će privući pažnju čitaoca dok „skroluje“ početnu stranicu. Takvi slučajevi mogu biti smatrani primerom klikbejt senzacionalističkog novinarstva, koje nije regulisano zasebnim poglavljem, ali narušava profesionalnost izveštavanja. Što se tiče **sprečavanja korupcije i sukoba interesa (Poglavlje III)** i **korišćenja časnih sredstava (Poglavlje VIII)** teško je utvrditi kada i pod kojim uslovima je došlo do povrede, te je korisno razmotriti indikatore za istraživanje koje bi to preciznije omogućilo.

Rezultati

Srbija danas

Na portalu SD registrovano je učestalo i višestruko kršenje u pojedinačnim vestima, pa je tako u 606 vesti primećeno 1268 povreda Kodeksa i Smernica novinarske profesije. **Poglavlje I o istinitosti izveštavanja** sa 420 povreda je na prvom mestu. Novinari najčešće poistovećuju činjenice i komentare, pretpostavke i nagađanja (stav 2), ne navode bar dva izvora (stav 4) ili ne navodi uopšte izvor informacije (stav 3).

Poglavlje IV o odgovornosti novinara prekršeno je 315 puta i to najviše kroz reprodukovanje neprimerenih, eksplicitnih uznemiravajućih sadržaja (**stav 4**) i nekulturu javne reči (**stav 6**), naješće kad je reč o tekstovima koji se bave rijaliti programima iz rubrike VIP. Osim toga, beležena je i povreda **stava 5** koje se odnosi na pravo i dostojanstvo dece i žrtava, hendikepiranih i ugroženih grupa koje je povređeno 66 puta, dok je **stav 3-** pretpostavka nevinosti - prekršen 47 puta, a 43 puta **stav 7**, kada je primećeno neoznačeno plasiranje marketinških i propagandnih tekstova u formi novinarskog izveštavanja.

Što se tiče poštovanja privatnosti ljudi o kojima se izveštava (**Poglavlje VII**), otkrivanje identiteta osumnjičenih i žrtvi prilikom izveštavanja o zločinima i tragedijama u rubrici Hronika učinjeno je 205 puta. Digitalno okruženje omogućava pribavljanje intrigantnih informacija sa privatnih društvenih profila koje omogućavaju dalje spekulacije o tragedijama i zločinima (**član 2**), u slučaju ovog portala to je učinjeno 87 puta. Najčešće su u pitanju slike, eksploatisanje fejsbuk statusa žrtava i osumnjičenih i komentara na takvim objavama, iz čega se izvlače neosnovani zaključci u vezi sa zločinima i tragedijama, a koji nisu od javnog značaja, kao što je učinjeno u rubrici Hronika u nizu tekstova o višestrukom ubistvu porodice u Leskovcu u kojem je bilo i maloletnih žrtvi: „**MILOŠ (22) PRIZNAO KRIVICU: Otkriveno šta je bio MOTIV monstruoznog zločina u Leskovcu**“, „**Hronika: NOVI DETALJI ZLOČINA U LESKOVCU: Osumnjičeni sekirom presudio celoj porodici jer otac NIJE HTEO DA MU DA NOVAC?**“, ili prilikom izveštavanja o ubistvu supružnika u Erdeviku: „**OVO JE PREDRAG KOJI JE**

UBIO SUPRUGU I NJENOG VOZAČA: Bio je ljubomoran i pretio je deci (FOTO)“. Tretman koji imaju deca prilikom ovakvih izveštavanja takođe je problematičan (stav 4).

Novinarskom nepažnjom (**Poglavlje V**) je 38 puta zanemaren partikularni interes koji izvor informacije može da ima, čime je narušena nepristrasnost izveštavanja (stav 2). Osim toga, u Poglavlju VI primećena je i zloupotreba emocija, neznanja i nedovoljne sposobnosti rasuđivanja izvora informacija (stav 7), naročito u rubrici Hronika, kao i buđenje neopravdanog straha i lažnih nada zarad atraktivnosti naslova (stav 8) u rubrikama Vesti i Koronavirus, što može biti indikator senzacionalističkog izveštavanja i klikbejt novinarstva.

Telegraf

Na portalu “Telegraf” zabeleženo je 490 spornih tekstova s ukupno 856 prekršaja od kojih je najčešće povređivano **Poglavlje VII o privatnosti**, čak 303 puta i to u rubrici Hronika, otkrivanjem identiteta žrtve ili osumnjičenog, uz fotografije preuzete sa fejsbuk profila žrtava i osumnjičenih, objavljivanjem imena i prezimena, godina i lokacijskih odrednica. Sledi **Poglavlje I o istinitosti izveštavanja** koje je narušeno 286 puta, što se najčešće odnosi na nenavođenje izvora informacija (**stav 3**), jednostranost prilikom izveštavanja (**stav 4**), poistovećivanje činjenica i komentara (**stav 2**) i na prenošenje optužbi, kleveta i glasina (stav 5), čime je narušeno objektivno i istinito izveštavanje. Profesionalna **odgovornost novinara (Poglavlje IV)** dovedena je u pitanje 173 puta, od čega 63 puta nepoštovanjem prava i dostojanstva dece i žrtava (stav 5), a najčešće u rubrici Hronika, a 42 puta kršenjem pretpostavke nevinosti (stav 3). U rubrici Jetset česta su plasiranja neprimerenih, uznemiravajućih i eksplicitnih sadržaja prilikom kojih novinar svesno bira transkripte psovki, svađa i obračuna (**član 4 Poglavlje IV**) i time narušava smisao odgovornog informisanja, dok je u rubrikama Politika i Vesti 31 put zabeleženo plasiranje PR tekstova koji nisu jasno označeni, a prekršaj se odnosi i na Smernice IV odgovornost novinara stav 7, koje ukazuje na prikriveno oglašavanje u onlajn prostoru.

Espresso

Na portalu Espresso bilo je ukupno 495 prekršaja u 332 vesti tokom tromesečnog monitoringa. Najčešće je kršeno **Poglavlje VII** (151 put), koje se tiče nepoštovanja privatnosti, kao i objavljivanja imena, prezimena, fotografija, detalja iz privatnog života nastradalih, žrtava, osumnjičenih, maloletnika, članova porodica ili objavljivanja sadržaja koji može da uključuje lični bol u vezi sa nesrećnim događajima. **Primeri: „ Hronika: RADOSLAV UBIO BRATA ZBOG PAOTOLOŠKE LJUBOMORE: Isplivali jezivi detalji zločina koji je potresao Srbiju!”** gde je došlo do povrede privatnosti osumnjičenog, kao i pretpostavke nevinosti, **„LAZAR (17) SA RANOM KOD SRCA SAM PEŠAČIO DO BOLNICE: Obračun MALOLETNIKA u Zvezdarskoj šumu mogao biti FATALAN”, JOCA IZ ČENTE JE UBIO SAVU, BILI SU PIJANI: Otkrivena je strašna sudbina koju su delili, BILI SU**

POTPUNO ODBAČENI". Pored privatnosti, kršena je i pretpostavka nevinosti osumnjičenih (ukupno 40 puta). **Poglavlje I** prekršeno je 137 puta i to smernice koje se odnose na nagađanja predstavljena kao činjenice, kao i na objavljivanje neproverenih informacija i izostavljanje izvora. U vestima ima netačnih informacija u naslovima, samim tim i mnogi naslovi nisu u skladu sa tekstem (što je povreda **Poglavlja II**, stav 1 koja je zabeležena 86 puta). Još jedna povreda koja je česta u rubrici Showbiz je povreda kulture i etike javne reči – 56 zabeleženih prekršaja (necenzurisani video snimci ili preuzet sadržaj sa društvenih mreža), a najčešće bez napomene o takvom sadržaju. Ova tačka deo je **Poglavlja IV**.

B92

U odnosu na rezultate prethodnih onlajn medija, portal B92 ima manje zabeleženih spornih tekstova i manji ukupan broj povreda koje se najčešće odnose na **Poglavlje I o istinitosti izveštavanja, a** prilikom kojih se najčešće ne navodi drugi izvor ili „druga strana” (stav 4), a osim toga, ne navodi se izvor informacije (stav 3), poistovećuju se komentari i činjenice, nagađanja i pretpostavke (stav 2), iznose glasine i optužbe, čime se ugrožava tačno, objektivno i potpuno izveštavanje. **Poglavlje IV o odgovornosti novinara** je povređivano uglavnom prenošenjem PR saopštenja bez odgovarajuće naznake, dok je u **Poglavlju V o novinarskoj pažnji**, novinar slepo verovao izvoru informacija, čime zanemaruje interes koji izvor može da ima prilikom plasiranja svojih informacija i tvrdnji.

Mondo

Na portalu Mondo najčešće je kršeno **Poglavlje I** (35) i to najviše puta tačka 3 koja se odnosi na izostavljanje izvora informacije, a u 10 vesti došlo je i do povrede **Poglavlja VII** i privatnosti punoletnih i maloletnih osoba, a zabeleženo je i nepoštovanja pretpostavke nevinosti osumnjičenih i povreda **Poglavlja IV** koje se odnosi na odgovornost novinara. Mali broj naslova nije bio u skladu sa **Poglavljem II** i stavom 1 tj. nije se podudarao sa tekstem - svega šest.

021

Portal 021.rs ima zanemarljiv broj prekršaja Kodeksa (38 povreda u 34 vesti) u odnosu na broj objavljenih vesti na portalu u ovom periodu i najčešće se tiču nenavođenja/ izostavljanja izvora informacije – **Poglavlje I o istinitosti izveštavanja**, stav 3. Tačnije, od 26 zabeleženih povreda Kodeksa, 22 puta je došlo do povrede stava 3. Zatim, povreda privatnosti osoba koje su tema vesti, uglavnom žrtava i osumnjičenih – **Poglavlje VII**. Svaki od ovih prekršaja zabeležen je u rubrici Hronika.

Zaključak

U okolnostima izuzetne neizvesnosti i vanrednosti izazvane Koronavirusom u celom svetu, moramo dodatno insistirati na profesionalnoj selekciji izvora, koji moraju biti i jasno naznačeni, i insistirati da se komentari poistovećeni s činjenicama ne pravdaju uređivačkim politikama. Takođe, poštovanjem profesionalnog integriteta poželjno je otkloniti nasrtaje na privatnost osoba o kojima se izveštava, ne zloupotrebljavati digitalne, lako dostupne informacije privatnih lica za lov na klikove i sa izuzetnom novinarskom pažnjom i odgovornošću u izmenjenim društvenim okolnostima ne stvarati dodatnu konfuziju.